

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 5

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 228 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillari.....	10
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon G'aybullayev o'g'li	
Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari.....	16
Akbarov Bekmurod Miryakubovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasi ellikqal'a tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi.....	22
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	
Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy.....	28
Tulagan Tukhtaraliev, G'aniev Muhammadjon Xalilovich	
Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish.....	31
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi	
O'zbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida.....	34
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li	
Oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlashda ta'lim sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (O'zbekiston misolida).....	40
Egamov Sevinchbek Maxsud o'g'li	
Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export.....	46
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiyoy Mamasoliyeva	
O'zbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari.....	49
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yo'llari.....	54
Ibodullayeva Malohat Sirojiddin qizi	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi.....	57
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari.....	61
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdig'ani qizi	
Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari.....	68
Uralov Olimjon Mahammadjonovich	
Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi ko'rsatkichlari dinamikasini tahlil qilish.....	72
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar.....	77
A. I. Raxmatov	
Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана.....	83
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili.....	88
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili.....	94
R. I. Pardayev	
Katta hajmga ega bo'lgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni ta'siri.....	101
Raxmanova Xurinislo Egamovna	
Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati.....	104
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna	
Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash.....	110
Nilufar Sharipova	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati.....	114
Karimov Shamsiddin Akram o'g'li	

Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari.....	122
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi	
Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari.....	127
Davronbek Sharibjonovich Raximov	
Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili.....	133
Aminov Farrux Farxadovich	
Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	138
G. J. Jumayeva	
Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari....	141
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini boshqarishdagi muammolar	146
Nematova Shaxlo Egamberdiyevna	
Aholi daromdlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	149
Xakimov Zohid Norbo'tayevich	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish.....	158
Zoirov O'lmas Erkin o'g'li	
Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash	164
Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna	
Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана.....	168
Иноятова Камола Фуркатовна	
Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni	172
X. X. Ikramov	
Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	176
Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li	
Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida).....	182
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov	
Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli	189
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich	
Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	193
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich	
Davlat sherikchilik asosida maktab va maktabgacha ta'lim moliyashtirishligini o'ziga xos xususiyatligi.....	198
Boltaboev Murodbek Aybekovich	
Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish davr talabi	203
X. I. Boyev	
Banklarda chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi.....	207
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi	
Rasmiy ish bilan bandlik – aholining munosib turmush darajasini ta'minlash demak.....	216
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uchun qo'llaniladigan soliq imtiyozlarining amaldagi holati va tahlili.....	220
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	

BANKLARDA CHAKANA KREDITLASH TURLARI VA ULARNI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING ZARURLIGI

Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi

Ma'mun universiteti katta o'qituvchisi O'zbekiston Respublikasi Bank-
moliya akademiyasi mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklarida chakana kreditlashni raqamlashtirishning nazariy asoslari, chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi yoritilgan. Bundan tashqari, banklarning chakana kreditlash amaliyotini rivojlanish bosqichlari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: bank, kredit, chakana kreditlash, raqamlashtirish, raqamli texnologiyalar, risk, transformatsiya, online banking, hujjatlashtirish.

Abstract: This article describes the theoretical foundations of digitalization of retail lending in commercial banks, types of retail lending and the need for their digital transformation. In addition, the stages of development of the retail lending practice of banks were studied.

Key words: bank, credit, retail lending, digitalization, digital technologies, risk, transformation, online banking, documentation.

Аннотация: В данной статье описаны теоретические основы цифровизации розничного кредитования в коммерческих банках, виды розничного кредитования и необходимость их цифровой трансформации. Кроме того, были изучены этапы развития практики розничного кредитования банков.

Ключевые слова: банк, кредит, розничное кредитование, цифровизация, цифровые технологии, риск, трансформация, онлайн-банкинг, документация.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda joriy etilayotgan raqamli texnologiyalar moliya bozori va bank tizimining o'sib borayotgan ta'siri tufayli transformatsion jarayonlarga bo'lgan ehtiyoj oshib bormoqda.

Raqamli texnologiyalarni amalga oshirish tijorat banklari va moliya institutlarining samarali faoliyatining barqaror va uzoq muddatli o'sishini ta'minlash uchun izchil va mustahkam innovatsion asos bo'lib hisoblanadi.

Tijorat banklarida raqamli vositalarning evolyutsiyasi nafaqat mijozlar bilan o'zaro ijobiy munosabatlarni shakllantirdi, balki moliya institutlarining kredit berishga yondashuvini ham o'zgartirishga turtki bo'ldi.

Iqtisodiy o'zgarishlar boshqa tarmoqlar kabi mamlakat moliya institutlarining roli muhim ahamiyat kasb etadi. Tijorat banklarining bozor tavakkalchiligi, kredit tavakkalchiligi va likvidlik riski kabi tavakkalchiliklarni bartaraf etish qobiliyati uning muvaffaqiyatini vaqt o'tishi bilan baholash uchun ishlatilishi mumkin. Ko'plab o'sib borayotgan iqtisodiy jarayonlar kabi, moliya sektorida, xususan, bank sektorida o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda.

Milliy iqtisodiyotda bank sanoati mustahkam moliyaviy tizimni ishlab chiqish orqali moliya bozorlarini barqarorlashtirishda asosiy rol oynab kelmoqda. Rivojlangan bozorning mahsulot tanlovi moliyaviy qoidalarning qisqarishi tufayli oshishi natijasida kredit kartalari, ko'chmas mulk, chiqish joylari va turli balansdan tashqari tovarlar sotuvga chiqarilgan yangi mahsulotlar qatoriga kirmoqda.

Banklar iqtisodiyotda muhim rol o'ynaydi, chunki ular to'lov tizimini boshqaradi, iqtisodiyotning katta qismi uchun asosiy kredit manbai hisoblanadi va (odatda) omonatchilar mablag'lari uchun xavfsiz boshpana vazifasini bajaradi. Shuningdek, ular iste'molchilar va kichik biznes subyektlarini bank va moliyaviy mahsulotlar bilan ta'minlashni ham o'z ichiga oladi. Bunda banklar foiz stavkalari, yig'imlar va xususiy mahsulotlarga bog'liq.

Ko'plab xorijiy mamlakatlarda yirik tijorat banklari doimiy ravishda yuqori sifatli texnologik infratuzilma, yirik ma'lumotlar markazlari va dasturiy ta'minot dasturlariga sarmoya kiritib bormoqda. Ammo yirik va uzoq muddatli banklarda mavjud bo'lgan turli xil infratuzilmalar va eski ilovalarning murakkabligi va soni tufayli yangi

yondashuvlarga o'tish yo'li ancha vaqt talab qilmoqda. Bundan tashqari, tijorat banklarida yillar davomida o'rnatilgan markazlashtirilgan va an'anaviy ierarxiyalar ishonchli va samarali bo'lsa ham, har doim ham tez o'zgarishlarga javob bermaydi

ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamlashtirish amaliyotlarining integratsiyasi jahon iqtisodiyotida moliya institutlari uchun muhim strategik markaz bo'lib ^[1], moliyaviy texnologiyalar va bank sohasida o'zgarishlarning asosiy katalizatori bo'lib xizmat qiladi. Biroq, bank tizimi innovatsiyalarni joriy etish sharoitida, raqamli transformatsiyaning dastlabki yo'lidan bormoqda ^[2]. Bugungi kunda nafaqat tijorat banklari balki sanoat kompaniyalari, turli ma'muriyatlar, ta'lim muassasalari, moliya sektori va boshqalar raqamli o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda va ushbu innovatsion jarayonlar ularga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli iqtisodiyot rivojlanishining asosiy omillaridan biri telekommunikatsiyadan keyin ikkinchi o'rinni egallagan bank va moliya sanoatiga tog'ri kelmoqda.

Bank tizimini transformatsiyalashtirish jarayonining rolini o'rganish bo'yicha so'nggi o'n yil davomida ko'plab ilmiy munozaralarga sabab bo'lmoqda. Tadqiqotchilar bank sektoriga innovatsiyalarni joriy etishning ahamiyati iqtisodiy jarayonlarda to'gridan to'g'ri ta'sir etishini ta'kidlab kelmoqdalar ^[3]. Banklar va moliya sanoatida raqamli transformatsiya texnologiyalari, tashkiliy va strategik o'zgarishlarni o'z ichiga olgan yaxlit tushunchadir majmuasidir ^[4].

Texnologiyaning rivojlanishi natijasida, banklar va moliya institutlari yanada murakkab raqamli yechimlarga ega bo'ldi. Hususan, chakana bank kreditlash amaliyotlarida onlayn-banking tizimlari, elektron to'lov usullari va bankomatlarini joriy etilishni shular jumlasidandir ^[5]. Ushbu ishlanmalar tijorat banklari mijozlarga qulaylikni oshirish va moliyaviy jarayonlarni soddalashtirishga qaratilgan bo'lib, banklar operativ samardorlik ko'rsatkichlarini oshirishda muhim qadamlardan biri bo'ldi. Chakana bank faoliyatining kreditlash amaliyoti so'nggi o'n yilliklarda chuqur o'zgarishlarni boshdan kechirdi, bu birinchi navbatda raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liq.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada banklarni transformatsiya qilish va raqamlashtirish tushunchalari, chakana kreditlash amaliyotini raqamli transformatsiya qilish bilan bog'liq jahon amaliyotidagi va O'zbekiston bank tizimi amaliyotidagi rivojlanish bosqichlari tahlil qilingan. Mavzuni o'rganish davomida umumiy iqtisodiy usullar bilan bir qatorda tizimli tahlil, solishtirma tahlil, umumlashtirish, statistik usullar, abstrakt-mantiqiy fikrlash kabi usullardan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tijorat banklarida chakana kreditlash amaliyoti asosan jismoniy shaxslarga shaxsiy, maishiy yoki kichik biznes maqsadlarida beriladigan kreditlar jarayoni tushuniladi. Ushbu amaliyotlar bank xizmatlarining asosiy tarkibiy qismi bo'lib, bir qancha moliyaviy talablarni qondirish uchun mo'ljallangan har xil turdagi kreditlar va kredit mahsulotlarini o'z ichiga oladi. Shuningdek, tijorat banklari va moliya institutlari iste'molchilarning turli iqtisodiy ehtiyojlarini amalga oshirish uchun har xil turdagi chakana kredit mahsulotlarini taklif etadi. Texnologiya taraqqiyot davri davom etar ekan, samardorlik, mijozlar tajribasi va risklarni boshqarishni yaxshilash uchun chakana kreditlash amaliyoti raqamli transformatsiyaga ehtiyoj ortib boraveradi ^[6]. Quyida 1-rasmda bank tizimini raqamlashtirish evolyutsiyasi keltirilgan. Rasmga ko'ra bank moliya sektorida raqamlashtirish evolyutsiyasi yillar davomida bosqichma bosqich taraqqiy etib borgan.

Tijorat banklarida raqamli chakana kreditlash amaliyotlarining transformatsiya jarayoni, mijozlar tajribasini oshirishda, samardorlikni oshirishda, yanada qulayroq moslashtirilgan moliyaviy echimlarni taklif etishda hamda texnologik imkoniyatlardan foydalanishda o'z ifodasini topadi.

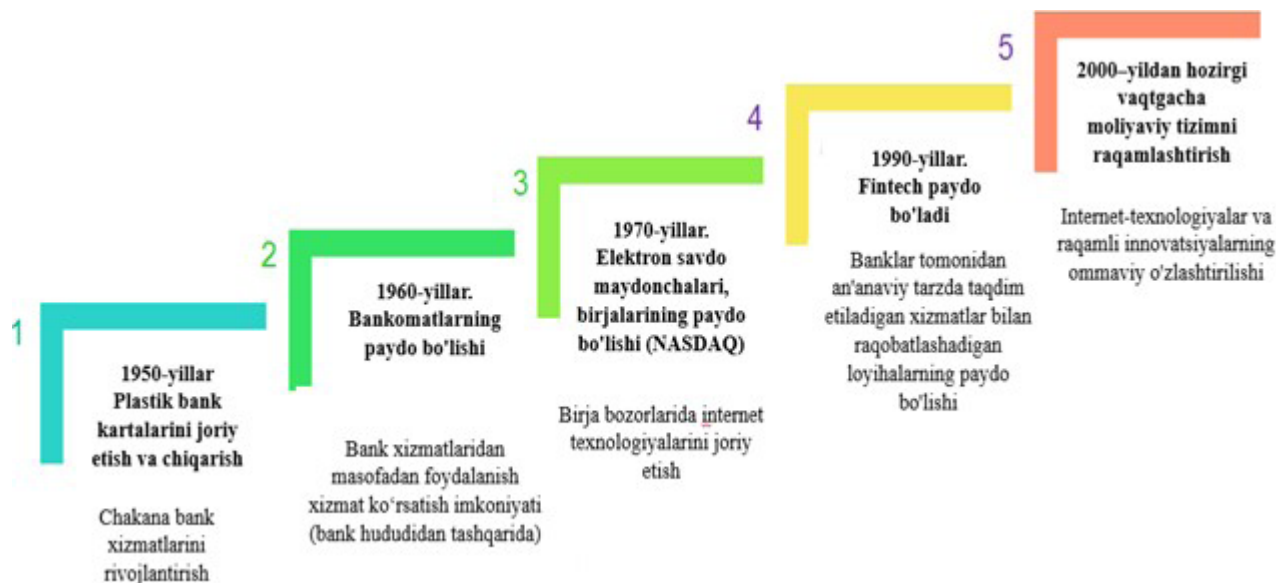
Bugungi kunda tijorat banklarida chakana kreditlash amaliyotining rivojlanish bosqichlari quyidagilarni o'zida nomoyon etmoqda (2-rasmga qarang).

Yuqoridagi 2-rasmda ko'rish mumkinki onlayn-banking tizimlari, elektron to'lov usullari va avtomatlashtirilgan pullik mashinalarning (ATM) chakana bank sektoridagi kreditlash amaliyotiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

1. **Onlayn bank.** Onlayn bank tizimining rivojlanishi chakana bank faoliyatida muhim ahamiyatga eadidir. Unga ko'ra onlayn bank mijozlarga o'z bank hisoblarini boshqarish, balanslarni tekshirish va o'z uyidan yoki istalgan joydan tranzaksiyalarni amalga oshirish imkoniyatini yaratadi ^[7]. Shuningdek, onlayn-bank mijozlarga o'zining moliyaviy holati bo'yicha nazorat qilish imkoniyatini beruvchi zamonaviy bank faoliyatining asosiga aylanib bormoqda. Tijorat banklari kredit berish nuqtai nazaridan, onlayn platformalar kreditga ariza berish va tasdiqlash jarayonini soddalashtiradi ^[8]. Tijorat banklari kreditorlari endi real

vaqt rejimida ariza topshirishi, kerakli hujjatlarni yuklashi va kreditlar holatini kuzatishi mumkin. Bu nafaqat mijozlar tajribasini yaxshilaydi, balki kredit berish siklini tezlashtiradi, qarz oluvchilarning mablag'larga kirish vaqtini qisqartirishda alohida e'tiborga molik.

1-rasm: Bank tizimining raqamlashtirish evolyutsiyasi

Manba: Muallif tomonidan mustaqil ishlab chiqilgan.

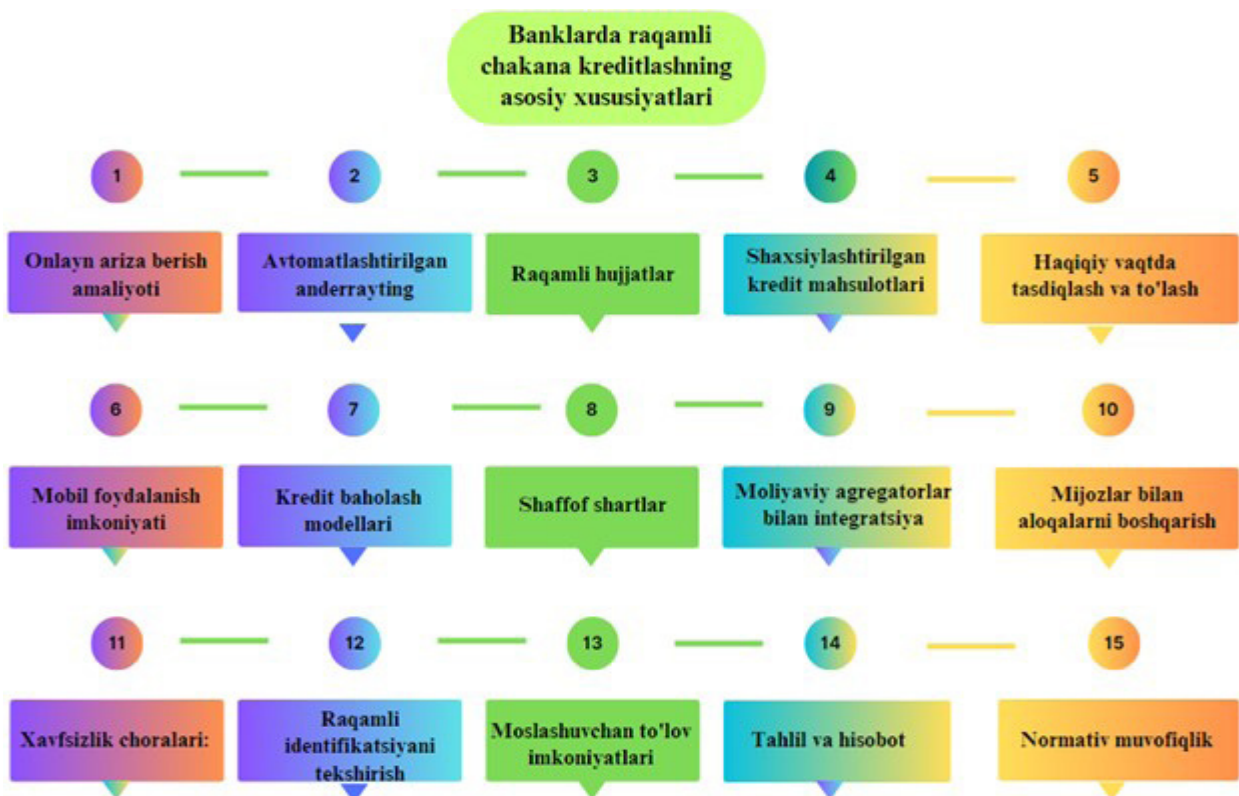
2-rasm: Tijorat banklarida chakana kreditlash amaliyotlarinig rivojlanish bosqichlari

Manba. Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

- 2. Elektron to'lov usullari.** Elektron to'lov usullari, jumladan, onlayn pul o'tkazmalari, mobil to'lovlar va raqamli hamyonlarning joriy etilishi chakana bank kreditlarini berishda muhim qadam bo'ldi ^[9]. Ushbu usullar tijorat banlaridan qarz oluvchilariga to'lovlarni boshqarishda ko'proq moslashuvchanlikni taklif etgan holda avtomatik onlayn pul o'tkazmalari orqali kredit to'lovlarini soddalashtiradi hamda o'tkazib yuborilgan to'lovlar riskini kamaytiradi. Shuningdek, elektron to'lov usullari shaffoflikni oshirishda muhim vosita bo'lib, bu kreditorlar hamda qarz oluvchilarga tranzaktsiyalarni muammosiz kuzatish imkoniyatini yaratadi ^[10]. Ushbu to'lov imkoniyatlarining qulayligi mijozlarning umumiy qoniqishini oshiradi va ijobiy kredit munosabatlarini oshirishga hissa qo'shadi.

3. **Chakana bank kreditlashda bankomatlar.** Bankomatlar tijorat banklari mijozlariga naqd pul va asosiy bank xizmatlaridan qulay foydalanishni ta'minlab, chakana bank faoliyatini raqamlashtirishda muhim vositalardan biri hisoblanadi ^[11]. Bankomatlar hozirgi kunda rivojlanib borayotgan transformatsiya sharoitida kredit berish nuqtai nazaridan ushbu amaliyotni osonlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynab kelmoqda. Qarz oluvchilar kreditlar orqali olingan mablag'larni qulay tarzda olib qo'yishi mumkin, bu esa tijorat banklariga borishga ehtiyojni kamaytiradi ^[12]. Ushbu qulaylik nafaqat kreditlash jarayonining samaradorligini oshiradi, balki qulaylik va vaqtni tejash choralari qadrlaydigan mijozlarning o'zgaruvchan afzalliklariga ham mos keladi. Bankomatlar chakana bank xizmatlarini raqamlashtirishda qulaylik va samaradorlik tamoyillarini ^[13] o'zida mujassam etgan holda, bank mijozlariga naqd pul va asosiy bank xizmatlaridan oson foydalanishni ta'minlashda ^[14] hamda jismoniy shaxslarning moliyaviy munosabatlarini amalga oshirishda muhim tarkibiy qismiga aylangan ^[15]. Raqamli texnologik transformatsiya jarayoni rivojlanishda davom etark ekan, bankomatlar chakana bank sektorining raqamlashtirish amaliyotlarining muhim vosita bo'lib qolishini ta'minlaydi.
4. **Iqtisodiy samaradorlik.** Onlayn bank, elektron to'lovlar va bankomatlarining chakana kreditlash amaliyotiga integratsiyalashuvi moliya institutlari faoliyati samaradorligini sezilarli darajada oshiradi ^[16]. Tijorat banklarida avtomatlashtirilgan jarayonlar qo'lda aralashuvni kamaytiradi, xatolar riskini kamaytiradi hamda tranzaksiyalarni qayta ishlashni tezlashtirishda alohida ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, banklarda chakana kreditlash samaradorlikning oshishi kreditorlar va qarz oluvchilar uchun xarajatlarni tejashga olib kelib, ma'muriy qo'shimcha xarajatlarning kamayishida moliya institutlariga raqobatbardosh foiz stavkalarini taklif qilish imkonini beradi, bu esa kreditlashni iste'molchilar uchun yanada jozibador xizmatlarni taklif etadi.
5. **Kengaytirilgan risklarni boshqarish.** Tijorat banklari raqamli vositalar chakana kreditlashda risklarni boshqarishda ijobiy samaradorlik kor'stakichlarini oshirishga xizmat qiladi. Onlayn bank tizimlarida murakkab algoritmlar va ma'lumotlar tahlilidan foydalanish kreditorlarga ariza beruvchilarning kreditga layoqatligini yanada aniqroq baholash imkoniyatini yaratadi. Bu yaxshi ma'lumotga ega bo'lgan kredit qarorlarini qabul qilishga va defolt ehtimolini kamaytirishga olib keladi. Natijada, raqamli texnologiyalarning kreditlash amaliyotiga integratsiyalashuvi chakana bank ekotizimini yanada mustahkamlashda va barqarorlashishda yanada ahamiyatini oshirib boradi.

Quyidagi 3-rasmga ko'ra tijorat banklarda raqamli chakana kreditlashning asosiy xususiyatlarini quyidagicha izohlash mumkin.

3-rasm: Banklarda raqamli chakana kreditlashning asosiy xususiyatlari

Manba: Muallif tomonidan mustaqil ishlab chiqilgan.

1. Onlayn ariza berish xizmati tijorat banklarida raqamli ariza berish shakllarining soddalashtirilgan amaliyoti ^[17] bo'lib foydalanuvchilar uchun qulay imkoniyatlar yaratadi. Shuningdek, ularga veb-saytlar, mobil ilovalar hamda onlayn platformalar orqali kirishda samaralidir.
2. Avtomatlashtirilgan andarrayting tizmi kredit amaliyotining tez, samarali tasdiqlash uchun algoritmlar va ma'lumotlar tahlilidan foydalanishda ^[18] kredit ballarining daromadlarni tekshirishda hamda boshqa tegishli omillar asosida tezkor qaror qabul qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.
3. Raqamli hujjatlashtirish amaliyoti tijorat banklarida barcha turdagi hujjatlarni elektron tarzda taqdim etishda ^[19] hamda raqamli imzo hujjatlarini yuklashda qog'ozbozlikni kamaytiradi.
4. Shaxsiylashtirilgan kredit amaliyotlari tijorat banklarida shaxsiy moliyaviy profilarni asosida kredit foiz stavkalarini to'lash ^[20] shartlarini va kredit summalarini moslashtiradi.
5. Haqiqiy vaqtda tasdiqlash va to'lash, kreditlarni tezda berish, tasdiqlash jarayonlari ^[21] hamda pul mablag'larini darhol o'tkazish uchun raqamli to'lov tizimlari bilan integratsiyalanadi.
6. Mobil foydalanish imkoniyati kredit olish va monitoring qilish ^[22] uchun mobil qulay interfeyslar hamda ilova holati, to'lov eslatmalari haqida bildirishnomalar va ogohlantirishlarni o'z ichiga oladi.
7. Kreditni baholash modellari, risklarni baholash uchun ilg'or kredit skoring algoritmlaridan foydalanishdan ^[23] hamda kredit amaliyotlarini har tomonlama baholash uchun muqobil ma'lumotlar manbalarini birlashtirishdan iborat.
8. Shaffof shartlar ^[24], aniq va oson tushunarli shartlar, to'lovlar, foiz stavkalari va boshqa to'lovlarni oshkora qilishdir.
9. Moliyaviy agregatorlar bilan integratsiya qilish ^[25] ariza beruvchining moliyaviy ahvolini yaxlit ko'rish uchun moliyaviy ma'lumotlarni yig'uvchilar bilan hamkorlik qilishda hamda yig'ilgan moliyaviy ma'lumotlar orqali risklarni baholashda aniqlikni oshiradi.
10. Mijozlar bilan aloqalarni boshqarish ^[26], bu ular bilan o'zaro munosabatlarni o'rnatishda elektron tizimlar hamda onlayn yordam orqali shaxsiylashtirilgan ma'lumotlarni qo'llab-quvvatlash amaliyotlarini o'z ichiga oladi.
11. Xavfsizlik choralari tijorat banklarida mijozlarning nozik ma'lumotlarini himoya qilish ^[27] uchun mustahkam kiberxavfsizlik choralari va ma'lumotlarni himoya qilish qoidalariga rioya etish hisoblanadi.
12. Ariza beruvchilarning shaxsini tekshirishning ^[28] xavfsiz va samarali usullari bu mijozlarning muvofiqligi uchun shaxsni tekshirish xizmatlari bilan integratsiyalash amaliyotidir.
13. Moslashuvchan to'lov imkoniyatlari ^[29] bu moslashuvchan to'lov jadvallari uchun turli kanallar orqali onlayn to'lovlarni amalga oshirish imkoniyatlari hisoblanadi.
14. Tahlil va hisobot tijorat banklari raqamli chakana kreditlashda ^[30] ish faoliyatini doimiy monitoring qilish uchun ma'lumotlar tahlilidan foydalanish bo'lib kreditorlar va qarz oluvchilar uchun kredit tafsilotlarini kuzatish va tahlil qilish uchun hisobot berish vositalarini anglatadi.
15. Normativ muvofiqlik raqamli chakana kreditlashda ^[31] moliyaviy qoidalariga va muvofiqlik talablariga rioya etish, normativ standartlarga muvofiqligini ta'minlash uchun muntazam yangilanishlarni o'z ichiga oluvchi amaliyotdir.

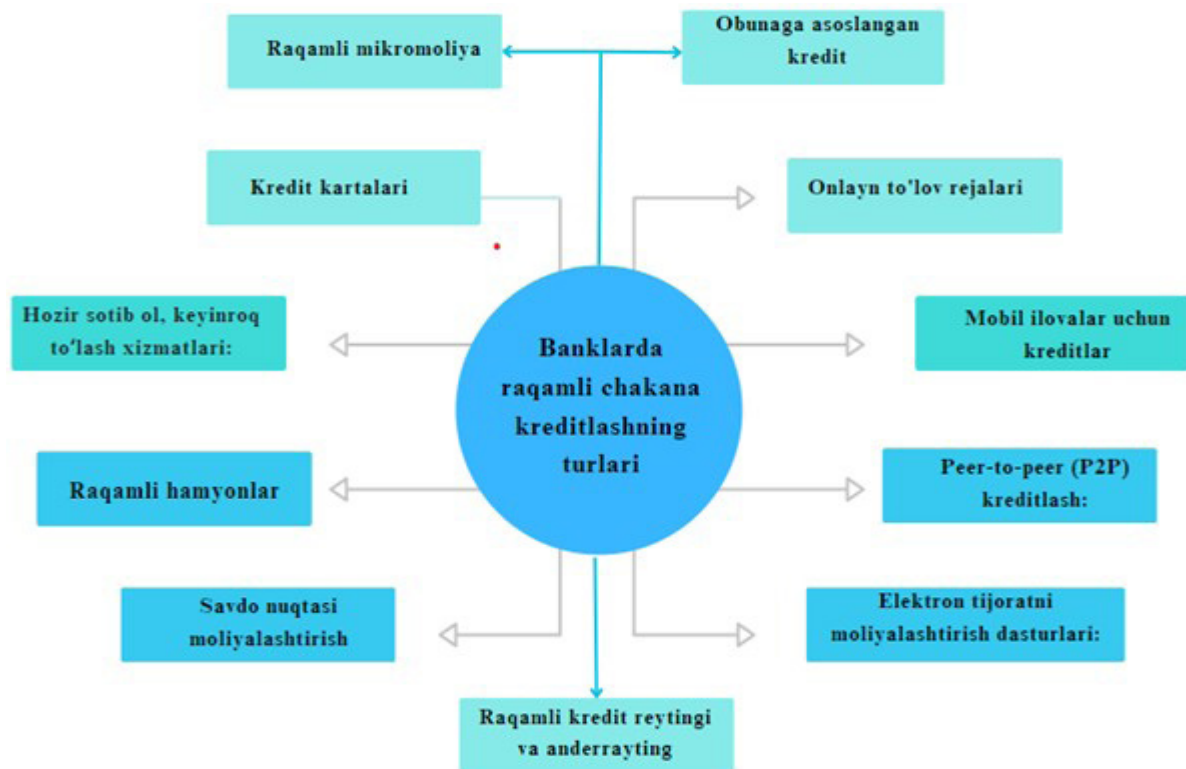
Bugungi kunga kelib xorij amaliyoti va milliy iqtisodiyotda bank tizimida chakana kreditlash amaliyotini raqamlashtirishning bir qancha turlari ommalashib bormoqda. Yuqoridagi 4-rasmda ularning turlari keltirilgan.

Tadqiqot bo'yicha banklarda raqamli chakana kreditlarning turlarini quyidagicha izohladi.

Banklarda chakana kreditlashda an'anaviy kredit kartalarining raqamli shakllarga o'tishi moliyaviy amaliyotlarining o'zgarishlariga sabab bo'ldi ^[32]. Raqamli kredit kartalarining onlayn platformalarga uzluksiz integratsiyalashuvi ^[33], sarf-xarajatlar chegaralarini moslashtirish, hisobotlarga real vaqt rejimida kirish va kengaytirilgan xavfsizlik xususiyatlari birgalikda foydalanuvchilarga qulay moliyaviy amaliyotlarni bajarishga yordam beradi. Innovatsion texnologik o'zgarishlar va yutuqlar davom etishi fonida, chakana kreditlashning raqamlashtirish yanada optimallashtirib, mijozlarning o'z mablag'larini boshqarishga imkoniyat yaratadi. Bank mijozlari kredit kartalari bilan bog'langan raqamli platformalar orqali o'z xarajatlarining chegaralarini osongina sozlashi mumkin. Nazoratning bu darajasi jismoniy shaxslarga o'z byudjetlarini samarali boshqarish va o'z xarajatlarini moliyaviy maqsadlariga ko'ra moslashuvchanlikni ta'minlaydi.

So'nggi yillarda banklarda chakana kreditlashda raqamlashtirish amaliyotlaridan biri hozir sotib ol, keyinroq to'lash (BNPL) xizmatlari ommalashib bormoqda ^[34]. Ushbu innovatsion moliyaviy mahsulotlar iste'molchilarning xarid qilish usullarini qayta belgilab, an'anaviy kredit modellariga muqobil taklif qildi. Jumladan, Afterpay, Klarna va Affirm kabi platformalar bunga misol bo'la oladi. Hozir sotib ol, keyinroq to'lash (BNPL) xizmatlarining ommabopligi mijozlarning moliyashtirishdagi o'zgaruvchan paradigmani ta'kidlab, moslashuvchanlik, shaffoflik va qulaylikni ta'minlaydi ^[35]. Hozir sotib ol, keyinroq to'lash (BNPL) xizmatlari raqamli platformalar va mobil ilovalardan foydalanadi, bu esa bank mijozlariga o'z hisoblariga, tranzaksiyalar tarixiga va to'lov jadvallariga oson kirish imkonini beradi. Raqamli mavjudlik texnologiyani yaxshi biladigan iste'molchilarning afzalliklariga mos keladigan foydalanuvchilar uchun qulay tajribaga hissa qo'shadi. Ushbu xizmatlarning rivojlanishi natijasida,

innovatsiyalar, mas'uliyatli kreditlash va iste'molchi ta'limi o'rtasidagi muvozanatni saqlash hamda ularning moliyaviy jarayonlarga ijobiy ta'sirini saqlab qolish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi.

4-rasm: Banklarda raqamli chakana kreditlashning turlari

Manba: Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Chakana kreditlash amaliyotida raqamli hamyonlar, uzluksiz onlayn tranzaksiyalar bilan bog'liq bo'lib, banklarda kreditlash jarayonida muhim rol o'ynamoqda ^[36]. Raqamli hamyonlarning chakana kreditlashga ko'p tomonlama ta'siriularning qulaylik, xavfsizlik va moliyaviy samardorligini oshirishda ahamiyatini oshirib boradi. Chakana kreditlash xizmatlari bilan integratsiya raqamli hamyonlarga tezlik bilan kreditni tasdiqlash imkoniyatini yaratadi ^[37]. Foydalanuvchilar to'g'ridan-to'g'ri raqamli hamyon interfeysi orqali kredit olish uchun ariza topshirishi mumkin va ilg'or algoritmlar real vaqt rejimida ularning kreditga layoqatligini baholaydi va tasdiqlash jarayonini tezlashtiradi.

Tijorat bank mijozlari hamda foydalanuvchilar real vaqt rejimida har bir tranzaksiya, hususan, kredit to'lovlari bo'yicha ogohlantirish oladi ^[38]. Bildirishnomalarga bunday proaktiv yondashuv foydalanuvchilarga har qanday shubhali yoki ruxsatsiz harakatlarni tezda aniqlash imkonini berish orqali xavfsizlikni oshiradi. Shuningdek, raqamli hamyonlar hujjatlar talablarini minimallashtirish orqali kredit berish jarayonini soddalashtiradi. Raqamli ma'lumotlar va ilg'or algoritmlardan foydalanish, tezkor baholash imkoniyatini yaratadi, an'anaviy kreditlash bilan bog'liq byurokratik to'siqlar o'z-o'zidan kamayib boradi.

Savdo nuqtasi moliyalashtirish chakana kreditlashni raqamlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi^[39], shuningdek chakana va moliyalashtirish tajribalarini uyg'un va samarali jarayonga birlashtiradi. Ushbu amaliyot chakana kreditlashni raqamlashtirishning tarkibiy qismi sifatida iste'mol moliyasiga dinamik va transformativ yondashuvni ifodalaydi. Chakana kreditlashni raqamlashtirishda savdo nuqtasi (POS) moliyalashtirishning integratsiyalashuvi bilan butun moliyalashtirish tajribasi soddalashtiriladi ^[40] va undan foydalanish imkoniyatini oshirib boradi. Savdo nuqtasi moliyalashtirish imkoniyatlari bo'yicha moslashuvchanlikni taklif etadi. Mijozlar turli xil kredit shartlari, foiz stavkalari va to'lov tuzilmalaridan birini tanlashi mumkin, bu ularga moliyalashtirishni o'zining shaxsiy imtiyozlari va moliyaviy imkoniyatlariga moslashtirishga yordam beradi.

Onlayn to'lov rejalarini mijozlarga to'g'ridan-to'g'ri onlayn xarid qilish tajribasiga integratsiyalashgan moslashuvchan va qulay moliyalashtirish imkoniyatlarini taqdim etish uchun yuqori texnologik vositalardan foydalanadi. Onlayn to'lov rejalarini ijobiy va qulay moliyalashtirish tajribasini taqdim etish orqali mijozlarning sodiqligini oshirishga hissa qo'shadi ^[41]. Onlayn to'lov rejalarini chakana kreditlashni raqamlashtirishda birinchi o'rinda turadi va zamonaviy iste'molchilarning afzalliklariga mos keladigan ^[42] mijozlarga yo'naltirilgan yondashuvni o'zida mujassam etmoqda. Unga ko'ra ushbu amaliyot chakana moliyalashtirish amaliyotida shaffoflik, moslashuvchanlik va foydalanish imkoniyatiga sodiqlikni aks ettiradi. Texnologiyani taraqqiy etishida, onlayn

to'lov rejalari mijozlar va chakana bank xizmatlari uchun innovatsion echimlarni taqdim etish orqali chakana kreditlash kelajagini shakllantirib, tobora ajralmas rol o'ynamoqda.

Mobil ilovalar uchun kreditlar chakana kreditlashning ilg'or horij tajribasi sifatida shakllanib, u smartfonlardan keng foydalanishda, yo'l-yo'lakay moliyaviy yechimlarga bo'lgan talabning ortib borishidan foydalana-di[43]. An'anaviy chakana kreditlash amaliyoti bir qancha hujjatlarni rasmiylashtirish, uzoq muddatli tasdiqlash jarayonlari va shaxsan o'zaro munosabatlarni o'z ichiga oladi. Mobil ilovalar uchun kreditlarning shakllanishi kreditlash tajribasini soddalashtirish uchun mobil texnologiyalarning kuchidan foydalangan holda tijorat banklarida ushbu an'anaviy amaliyotlardan voz kechishni oshirib bormoqda. Mobil ilovalar uchun kreditlarning o'ziga xos xususiyati ulardan foydalanish imkoniyatidir. Mijozlar o'z mobil qurilmalari orqali istalgan vaqtda, istalgan joydan kredit olish uchun ariza topshirishi, kredit holatini tekshirishi va to'lovlarni amalga oshirish imkoniyatiga ega. Ushbu qulaylik darajasi zamonaviy iste'molchining yo'lda va tezkor echimlarni afzal ko'rishiga mos keladi.

Chakana kreditlashni raqamlashtirish innovatsion moliyaviy modellarning shakllanishiga sabab bo'lgan Peer-to-Peer (P2P) kreditlash raqamli texnologiyalarda o'zgartiruvchi kuch sifatida ajralib turadi. Onlayn platformalar qarz oluvchilarni to'g'ridan-to'g'ri individual kreditorlar bilan bog'lab, an'anaviy moliya institutlarini kesib tashlaydi. P2P kreditlash turli maqsadlarda, jumladan, chakana kreditlash amaliyotida uchun ishlatilishi mumkin.

Chakana kreditlashni raqamlashtirishda elektron tijoratni moliyalashtirish dasturlari shakllanishi bilan tubdan o'zgarib bordi [44]. Elektron tijoratni moliyalashtirish dasturlari ushbu raqamlashtirish yo'lda muhim katalizator asosida paydo bo'lib, mijozlarga va foydalanuvchilarga qulay hamda moslashtirilgan moliyaviy echimlarni nomoyish etmoqda. Elektron tijoratni moliyalashtirish dasturlari moliyaviy xizmatlardan kengroq demografik qatlam uchun osonlik bilan foydalanish imkoniyatini yaratish [45] orqali kirish to'siqlarini bartaraf etadi. Elektron tijoratni moliyalashtirish dasturlarining uzoq muddatli barqarorligi uchun qulay kredit taqdim etish va to'lovlarni to'lash riskini boshqarish o'rtasidagi muvozanatni saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Elektron tijoratni moliyalashtirish dasturlari chakana kreditlashni raqamlashtirishda qulaylik va shaxsiylashtirilgan moliyaviy yechimlarni taklif etadi. Ma'lumotlar xavfsizligi, xavflarni boshqarish va me'yoriy hujjatlarga rioya qilish kabi muammolar saqlanib qolsa-da, ushbu dasturlarning davom etayotgan evolyutsiyasi iste'molchilarning kreditga kirish va undan foydalanishda o'zgarishlardan dalolat beradi [46].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli mikromoliyalash amaliyotlari chakana kreditlashni raqamlashtirishda tijorat banklaridan uzoq va xizmat ko'rsatishda qiyinchilik tug'diradigan hududlardagi jismoniy shaxslar va korxonalarga murojaat qilish orqali moliyaviy imkoniyatlarni oshirish uchun katalizator bo'lib xizmat qiladi. Mobil ilovalar va onlayn platformalar orqali ushbu raqamli yechimlar oldin rasmiy moliya sektoridan chetlashtirilganlar uchun kichik kreditlar, jamg'armalar va sug'urta mahsulotlaridan foydalanish imkonini beradi. Raqamli mikromoliya platformalari tez va samarali xizmatlarni taklif etkan [47] holda, kreditlash jarayonini soddalashtiradi. Kredit olish uchun ariza topshirishning raqamlashtirilgan jarayonini, tezkor tasdiqlash mexanizmlarini va mablag'larni elektorn tarzda o'tkazishda kreditorlar uchun zarur bo'lgan moliyaviy mablag'lardan foydalanish vaqtini sezilarli darajada qisqartiradi. Iqtisodiy samaradorlik va moslashtirishning kombinatsiyasi raqamli mikromoliyani moliyalashtirish jarayonining rivojlantirishda asosiy omil sifatida belgilab beradi.

An'anaviy kredit tuzilmalaridan farqli o'laroq, chakana kreditlashni raqamlashtirishda obuna asosidagi kreditlash obuna xizmatlaridan foydalangan holda qarz oluvchilarga moliyaviy mahsulotlarni doimiy foydalanish imkoniyatini yaratadi [48]. Chakana kreditlashni raqamlashtirishda obuna asosidagi kreditlashning asosiy afzalliklaridan biri bu kreditga doimiy kirish imkoniyatidir. Bank kreditorlari oldindan belgilangan kredit limitiga doimiy kirish imkonini beruvchi xizmatga obuna bo'ladi. Ushbu model takroriy moliyaviy yordamga muhtoj bo'lgan mijozlar uchun muammosiz va zudlik bilan yechim taklif qilib, qayta-qayta kredit olish uchun ariza berish va tasdiqlash zaruratini yo'q qiladi. Obuna asosidagi kreditlashning o'sishi chakana kreditlashni raqamlashtirishda sezilarli evolyutsiyani ko'rsatadi. Texnologik innovatsiyalarning rivojlanishi natijasida, ushbu model riskini baholash va prognoz tahlilni yaxshilash uchun sun'iy intellekt kabi xususiyatlarni birlashtirib, yanada murakkablashishi mumkin. Fintech kompaniyalari va an'anaviy moliya institutlari o'rtasidagi hamkorlik, shuningdek, raqamli platformalarning tezligini tashkil etgan moliyaviy subyektlarning barqarorligi bilan uyg'unlashtirib, kelajakdagi manzarani shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Chakana kreditlashni raqamlashtirish kredit reytingi va andarrayting jarayonlaridagi transformativ yutuqlar [49] bilan ajralib, raqamli innovatsion texnologiyalarning tashkil topishida moliya institutlarini qarz oluvchining kredit qobiliyatini baholash uchun qayta shakllantirdi. Raqamli kredit reytingi va andarrayting xizmatlari potentsial bank kreditorlarini yanada aniq, samarali va inklyuziv baholashni ta'minlash [50] uchun murakkab algoritmlar, katta ma'lumotlar tahlili va sun'iy intellektdan foydalanadi. Raqamli kredit reytingi qarz oluvchining kredit qobiliyatini baholash uchun ko'plab ma'lumotlar nuqtalarini tahlil qiluvchi ilg'or algoritmlar asosida tashkil topadi. Ma'lumotlarga asoslangan ushbu yondashuv insoniy noxush qarashlarni bartaraf etish va miqdoriy

ko'rsatkichlarga tayanish orqali kreditni baholashning aniqligi va obyektivligini oshiradi. Natijada, kreditorlar kredit berish bo'yicha ko'proq ma'lumotga ega bo'lishlari mumkin.

Hulosa o'rnida nazariy amaliy asoslar shuni ko'rsatmoqdaki tijorat banklarida chakana kreditlashning raqamli transformatsiyasi strategik majburiyatga aylanmoqda. Rivojlanayotgan raqamlashtirish jarayonlari raqobatbardosh va dolzarb bo'lib qolish uchun mijozlarga yo'naltirilgan, tezkor va innovatsion texnologiyaga asoslangan yondashuvni talab qiladi. Shuningdek, ushbu jarayonda ma'lum qiyinchiliklar tug'ilsada, mijozlar tajribasini oshirish, operatsion samaradorlik va raqobatdosh ustunlik nuqtai nazaridan imtiyozlar raqamli transformatsiyaga sarmoyani chakana kreditlashning dinamik ko'rsatkichlarini oshirishda banklarning kelajakdagi muvaffaqiyati uchun asos bo'ladi. Ushbu o'zgarishlarni qabul qilish nafaqat iste'molchilarning hozirgi ehtiyojlarini qondiradi, balki moliyaviy xizmatlarning doimiy evolyutsiyasiga moslashish uchun samaradorlik ko'rsatkichlarini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Dudin M.N., Shkodinskii S.V., Usmanov D.I. Key trends and regulations of the development of digital business models of banking services in industry 4.0 //Finance: Theory and Practice. – 2021. – T. 25. – №. 5. – C. 59-78.
2. Magomaeva L. et al. Banking Innovations As The Basis For Digital Transformation Of The Banking Sector //European Proceedings of Social and Behavioural Sciences. – 2021.
3. Popova, T.Yu. (2011). Evaluation of the effectiveness of financial innovations implemented by banks with state participation. Financial analytics: problems and solutions, 6, 177.
4. Matt, C.; Hess, T.; Benlian, A. Digital Transformation Strategies. Bus. Inf. Syst. Eng. 2015, 57, 339–343. [Google Scholar] [CrossRef]
5. Okello, Irene. The effect of electronic retail payment services on financial performance of commercial banks in Kenya. Diss. University of Nairobi, 2016.
6. Westerman G., Bonnet D., McAfee A. Leading digital: Turning technology into business transformation. – Harvard Business Press, 2014.
7. Titu, Muhammad Abdus Sattar, and Md Azizur Rahman. "Online banking system-its application in some selected private commercial banks in Bangladesh" IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM) e-ISSN (2013): 37-44.
8. Yum, Haewon, Byungtae Lee, and Myungsin Chae. "From the wisdom of crowds to my own judgment in microfinance through online peer-to-peer lending platforms." Electronic Commerce Research and Applications 11.5 (2012): 469-483.
9. Omarini, Anna Eugenia. "Fintech and the future of the payment landscape: the mobile wallet ecosystem. A challenge for retail banks?" International Journal of Financial Research 9.4 (2018): 97-116.
10. Moro-Visconti, Roberto, and Andrea Cesaretti. "FinTech and Digital Payment Systems Valuation." Digital Token Valuation: Cryptocurrencies, NFTs, Decentralized Finance, and Blockchains. Cham: Springer Nature Switzerland, 2023. 411-458.
11. ATMs provide cash and basic banking services to customers of commercial banks, digitalization of retail banking
12. Waweru, Nelson, and Victor Mutisya Kalani. "Commercial banking crises in Kenya: Causes and remedies." Global journal of finance and banking issues 3.3 (2008).
13. Ebong, Jimmy, and Babu George. "Financial inclusion through digital financial services (dfs): A study in uganda." Journal of Risk and Financial Management 14.9 (2021): 393.
14. Takala, Kari, and Matti Viren. "Impact of ATMs on the Use of Cash." Communications & Strategies 66 (2007): 44.
15. Das, Ashish. The art of living for ATMs in India. 2014.
16. Zu, Jingqin, et al. "Impacts of financial innovations on financial performance evidence of electronic banking in Africa." Methodology 3.7 (2019): 56-60.
17. Dung M.T., Do Khanh Van N.G.B. Financial Technology in Commercial Banks: Situation and Solutions //International Research Journal of Economics and Management Studies IRJEMS. – T. 2. – №. 3.
18. Konovalov M., Razumchik R. Simulation And Selection Of Efficient Decision Rules In Bank's Manual Underwriting Process //ECMS. – 2016. – C. 651-657.
19. Meral Y. Electronic trade and electronic presentation of export documents in documentary credits //Tools and Techniques for Implementing International E-Trading Tactics for Competitive Advantage. – IGI Global, 2020. – C. 140-155.
20. Huang E.Y., Lin C.Y. Customer-oriented financial service personalization //Industrial Management & Data Systems. – 2005. – T. 105. – №. 1. – C. 26-44.
21. Shahrier M. J. Loan disbursement and recovery system of Janata Bank Ltd. – 2018.
22. Varshney U. Pervasive healthcare and wireless health monitoring //Mobile Networks and Applications. – 2007. – T. 12. – C. 113-127.
23. Yap B.W., Ong S.H., Husain N.H.M. Using data mining to improve assessment of credit worthiness via credit scoring models //Expert Systems with Applications. – 2011. – T. 38. – №. 10. – C. 13274-13283.
24. Epstein W.N. Price Transparency and Incomplete Contracts in Health Care //Emory LJ. – 2017. – T. 67. – C. 1.
25. Okur Ö., Heijnen P., Lukszo Z. Aggregator's business models in residential and service sectors: A review of operational and financial aspects //Renewable and Sustainable Energy Reviews. – 2021. – T. 139. – C. 110702.
26. Kumar V., Reinartz W. Customer relationship management. – Springer-Verlag GmbH Germany, part of Springer Nature 2006, 2012, 2018, 2018.
27. Belás J. et al. Electronic banking security and customer satisfaction in commercial banks //Journal of security and sustainability issues. – 2016.

28. Sommarribas A., Petry R., Nienaber B. Challenges and practices for establishing applicants' identity in the migration process. – LU EMN NCP, 2017.
29. Chong C., Chua H.N., Lee C.S. Towards flexible mobile payment via mediator-based service model //Proceedings of the 8th international conference on Electronic commerce: The new e-commerce: innovations for conquering current barriers, obstacles and limitations to conducting successful business on the internet. – 2006. – C. 295-301.
30. Wang Y., Xiuping S., Zhang Q. Can fintech improve the efficiency of commercial banks?—An analysis based on big data //Research in international business and finance. – 2021. – T. 55. – C. 101338.
31. Ivanitsky V.P., Reshetnikova T.V., Reshetnikov A.I. Digital Technologies in Bank Retail Lending //2nd International Scientific and Practical Conference "Modern Management Trends and the Digital Economy: from Regional Development to Global Economic Growth" (MTDE 2020). – Atlantis Press, 2020. – C. 1095-1100.
32. Dapp T. et al. Fintech—The digital (r) evolution in the financial sector //Deutsche Bank Research. – 2014. – T. 11. – C. 1-39.
33. Nohumba I., Nyambuya C., Nyambuya G. Integrating offline and online platforms for seamless banking experience // Journal of Management & Administration. – 2020. – T. 2020. – №. 1. – C. 45-72.
34. ABDELLAOUI M., TZILI M. Buy now pay later: overview of the international active services and of the key trends. – 2021.
35. Krishnan S. The power of mobile banking: how to profit from the revolution in retail financial services. – John Wiley & Sons, 2014.
36. Nohumba I., Nyambuya C., Nyambuya G. Integrating offline and online platforms for seamless banking experience // Journal of Management & Administration. – 2020. – T. 2020. – №. 1. – C. 45-72.
37. Omarini A. E. et al. Fintech and the future of the payment landscape: the mobile wallet ecosystem. A challenge for retail banks? //International Journal of Financial Research. – 2018. – T. 9. – №. 4. – C. 97-116.
38. Sindani M.W. The Effect of Mobile Banking on the Financial Performance of Commercial Banks in Kenya: дис. – University of Nairobi, 2011.
39. Geeta M., Sivanand C. N. Micro Finance and Impact of Digitalization //International Journal of Management (IJM). – 2020. – T. 11. – №. 7.
40. Weichert M. The future of payments: How FinTech players are accelerating customer-driven innovation in financial services //Journal of Payments Strategy & Systems. – 2017. – T. 11. – №. 1. – C. 23-33.
41. Chang H.H., Chen S.W. The impact of customer interface quality, satisfaction and switching costs on e-loyalty: Internet experience as a moderator //Computers in Human Behavior. – 2008. – T. 24. – №. 6. – C. 2927-2944.
42. Agarwal S., Zhang J. FinTech, lending and payment innovation: A review //Asia-Pacific Journal of Financial Studies. – 2020. – T. 49. – №. 3. – C. 353-367.
43. Davradakis E., Santos R. Blockchain, FinTechs and their relevance for international financial institutions. – EIB Working Papers, 2019. – №. 2019/01.
44. Williams B.R. The digitization of business: The effect of e-commerce strategies on revenue growth in retail companies: дис. – Capella University, 2014.
45. Goldstein A., O'Connor D. E-commerce for development: prospects and policy issues. – 2000.
46. ONO Y., ISHIDA S. A Comparative Study of Traditional Analog Microfinance and Digital Microfinance in Indonesia (revised).
47. Agrawal P., Sen S. Digital economy and microfinance //PARIDNYA-The MIBM Research Journal. – 2017. – T. 5. – №. 1. – C. 27-35.
48. Si M. Lenovo Doubling R&D Investments for Edge in Digitalization //China Daily. – 2021.
49. Scardovi C. et al. Digital transformation in financial services. – Cham: Springer International Publishing, 2017. – T. 236.
50. McCorkell P.L. The impact of credit scoring and automated underwriting on credit availability //The impact of public policy on consumer credit. – Boston, MA: Springer US, 2002. – C. 209-227.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.